

Obozy filtracyjne NKWD i komendantura nr 200 w Forst

Rekonstrukcja systemu repatriacji 1945 r., rozdzielenie od formalnych obozów kontrolno-filtracyjnych NKWD oraz analiza możliwych powiązań z DSC Forst-Scheuno, Zasiiekami i

Frauenlager Scheuno.

Stan kwerendy: 4 września 2026 r.

Opracowanie popularnonaukowe. Fakty źródłowe, tropy archiwalne i hipotezy oznaczono

osobno

GAO R-9526

GARF R-9408

Forst / Baršč

komendantura nr 200

DSC Forst-Scheuno

1. Najważniejsza korekta

Potwierdzone: w sieci sowieckiej repatriacji istniała komendantura nr 200 opisana przez Aleksandrę Arkusz jako „Barszcz, Barść (obecnie Forst w Niemczech)”. Podstawa wskazana przez autorkę: GARF R-9526, op. 6, d. 933, l. 145.

To obecnie najmocniejszy odnaleziony dowód na obecność Forst (Lausitz) w systemie repatriacyjnym ZSRR. Zapis nie podaje jednak adresu jednostki ani nie określa jej jako formalnego obozu kontrolno-filtracyjnego NKWD.

POTWIERDZONE

Forst / Barść nr 200

Numerowana komendantura repatriacyjna występuje w wykazie z 1945 r.

OTWARTE

Dokładny adres

Nie wiemy, czy była w zachodnim Forst, w Zasiekach, czy przy kompleksie DSC.

NIEPOTWIERDZONE

Status PFL NKWD

Dotąd nie znaleziono dokumentu nadającego nr 200 formalny status obozu filtracyjnego.

2. Repatriacja i filtracja - dwie struktury

Pełnomocny Zarząd ds. Repatriacji utworzono 23 października 1944 r. W 1945 r. rozwinął się sieć komendantur, obozów zborno-przesyłowych i punktów transportowych. Do 15 maja działało 77 obozów i komendantur; 15 lipca liczba ta nadal wynosiła 77, a 20 jednostek znajdowało się przy Grupie Okupacyjnych Wojsk Radzieckich w Niemczech.

GARF R-9526 - repatriacja

Rejestracja, zakwaterowanie, kartoteki osobowe, transporty, komendantury. Nr 200 w Forst należy do tej sieci.

GARF R-9408 - PFL NKWD

Odrębny Wydział Obozów Kontrolno-Filtracyjnych NKWD. PFL służyły sprawdzaniu i filtracji szczególnych kategorii obywateli radzieckich.

Wniosek: komendantura repatriacyjna mogła uczestniczyć w procedurach kontroli i ewidencji, ale nie wolno automatycznie utożsamiać jej z formalnym PFL NKWD.

3. Gdzie mogła znajdować się nr 200?

Wykaz Arkusz umieszcza nr 200 pod nagłówkiem „Polska”. Nie jest to jednak wystarczający dowód na lokalizację po wschodniej stronie Nysy. Oficjalny rejestr Brandenburgii potwierdza, że dolnołużycka nazwa Forst brzmi **Barść (Łużyca)**, więc forma „Barść/Barszcz” może być

wariantem nazwy samego miasta. Co więcej, ta sama lista zawiera mieszane przyporządkowania: Wriezen widnieje pod „Polską”, a Berlinchen/Barlinek pod „Niemcami”.

MOŻLIWE

Zachodni Forst

Węzeł kolejowy, punkt koncentracji ludzi i silna obecność Armii Czerwonej. Brak adresu nr 200.

MOŻLIWE

Forst-Berge / Zasieki

Prawobrzeżna część miasta znalazła się w Polsce i graniczyła z kompleksem DSC.

HIPOTEZA

DSC / Scheuno

Gotowa infrastruktura mogła być użyteczna dla repatriacji; brak bezpośredniego dokumentu lokalizacyjnego.

4. DSC Forst-Scheuno - infrastruktura, która mogła zostać wykorzystana

Ekspertyza G.E.O.S. z 1995 r. opisuje rozbudowane zaplecze zakładu. Wśród budynków wymieniono m.in. obiekt obozu głównego nr 384 i pralnię nr 388. Autorzy opisali też odrębną oczyszczalnię ścieków obozu więźniów oraz zakwaterowanie części jeńców wojennych, robotników przymusowych i więźniów w północno-zachodniej części zakładu. Kompleks miał własną kolej, rozbudowaną sieć dróg i zaplecze socjalne.

Bundesarchiv zachowuje teczkę „Forst: Frauenlager Scheuno” (BArch R 121/5579), a Archiwum Państwowe w Zielonej Górze - przepustki pracowników zakładu w Zasiekach, w tym dwie dla osób rosyjskiej lub ukraińskiej narodowości. Lokalna strona historyczna podaje ponadto, że jedno z budynków socjalnych Werk II było po wojnie biurem rosyjskiego komendanta.

Znaczenie: istnieją dowody na odpowiednią infrastrukturę i na powojenną obecność sowieckiego aparatu na części terenu. Nie ma jeszcze dowodu, że biuro rosyjskiego komendanta było komendanturą nr 200, że nr 200 mieściła się w Frauenlager/DRK-Lager albo że korzystała z obozu pracowników przymusowych.

Teza	Status	Podstawa / problem
Komendantura nr 200 działała w Forst/Barść.	potwierdzone	Arkusz + GARF R-9526.
DSC posiadało zaplecze obozowe i transportowe.	potwierdzone	G.E.O.S. 1995; BArch R 121/5579.
Nr 200 była w Zasiekach / DSC.	hipoteza	Brak adresu, rozkazu, planu lub meldunku.
Nr 200 korzystała z Frauenlager/ DRK.	hipoteza	Istnienie obozu potwierdzone, powojenne użycie przez repatriację nie.
Nr 200 była formalnym PFL NKWD.	niepotwierdzone	Odrębne struktury R-9526 i R-9408.

5. Kto mógł przechodzić przez Forst?

Jednostki repatriacyjne były miejscami koncentracji, ewidencji i organizacji transportów. Powstawały kartoteki osobowe i raporty przekazania. System obejmował obywateli ZSRR wracających z niemieckiej niewoli i pracy przymusowej oraz cudzoziemców wyzwolonych przez Armię Czerwoną. Z tego powodu były robotnik przymusowy DSC mógł potencjalnie trafić do nr 200, jeśli jednostka obsługiwała teren Forst-Scheuno. Bez list imiennych nie można jednak tego stwierdzić dla konkretnej osoby.

6. Forst Zinna - nie mylić z Forst (Lausitz)

Po odnalezieniu bezpośredniego wpisu nr 200 nie trzeba już tłumaczyć nazwy Forst pomyłką z Forst Zinna. Forst Zinna jest osobnym miejscem w historii powojennego sowieckiego internowania i powinno być badane oddzielnie.

7. Kwerenda, która może zamknąć sprawę

GARF R-9526, op. 6, d. 933, l. 145

Uzyskać kopię oryginału oraz kart sąsiednich. Sprawdzić pełny nagłówek, datę i podporządkowanie nr 200.

GARF R-9526, opisy 1, 2, 4, 5

Szukać numeru 200 oraz Forst / Форст / Baršč / Barść / Barszcz / Scheuno / Berge / Zasięki; dzienników ruchu, list i raportów transportowych.

GARF R-9408

Sprawdzić, czy Forst albo nr 200 pojawia się w formalnej dokumentacji PFL NKWD.

Archiwa niemieckie i polskie

Bundesarchiv, BLHA, Stadtarchiv Forst, AP Zielona Góra: kwaterowanie Armii Czerwonej, przejęcie DSC, transporty i powojenne wykorzystanie obozów.

8. Źródła

1. **Aleksandra Arkusz**, „Działalność Pełnomocnego Zarządu Rady Komisarzy Ludowych/Rady Ministrów ZSRR do Spraw Repatriacji w latach 1944-1953”, *Studia Historyczne*, 2012.
Opracowanie naukowe; kluczowe s. 240-242.
2. **GARF R-9526**, Zarząd Pełnomocnika ds. Repatriacji. **Oficjalny rosyjski przewodnik archiwalny.**
3. **GARF R-9408**, Wydział Obozów Kontrolno-Filtracyjnych NKWD. **Oficjalny rosyjski przewodnik archiwalny.**
4. **G.E.O.S. Ingenieurgesellschaft mbH**, ekspertyza DSC Forst-Scheuno, 30.11.1995. **Źródło projektu.**
5. **Bundesarchiv / DDB**, „Forst: Frauenlager Scheuno”, BArch R 121/5579. **Niemiecki rekord archiwalny.**
6. **Archiwum Państwowe w Zielonej Górze**, zespół 89/1299/0, Fabryka Materiałów Wybuchowych w Zasiekach. **Polskie archiwum.**
7. **Service Brandenburg**, Forst (Lausitz) / Baršć (Łużyca). **Oficjalna nazwa dolnołużycka.**
8. **U.S. Department of State, Office of the Historian**, porozumienia i dokumentacja repatriacji 1945. **Anglojęzyczne źródła dyplomatyczne.**
9. **Scheuno-Brożek**, „Wanderweg”, punkt 11. **Źródło lokalne, pomocnicze - wymaga potwierdzenia archiwalnego.**

Stan badań na 4.09.2026: Forst/Baršć można uznać za potwierdzone miejsce działania komendantury repatriacyjnej nr 200. Nie znamy jej dokładnego położenia. Związek z DSC Forst-Scheuno, Zasiekami, obozem DRK/Frauenlager lub dawnym obozem pracowników przymusowych pozostaje hipotezą. Formalny status nr 200 jako PFL NKWD nie został potwierdzony.

Własność intelektualna autora Krzysztofa Bausa · 2026-09-04. Materiały i dane źródłowe osób trzecich pozostają własnością ich autorów i instytucji.